

Avslutning, med några reflektioner över dagens svenska romanistik

Andreas Romeborn

Den svenska romanistiken har i föreliggande antologi behandlats ur såväl historiska som nutida perspektiv. Viktiga delar av ämneshistorien har beskrivits, liksom aktuella tendenser inom utbildningen och forskningen, och frågan om vad som kännetecknar dagens svenska romanistik har diskuterats. Kapitlen i antologin har därigenom behandlat och gett svar på olika aspekter av de övergripande frågeställningar som formulerades i bokens inledning. För att knyta ihop trådarna görs i denna avslutning inledningsvis en summering (avsnitt 1 nedan). Med stöd i observationer och diskussioner från bokens kapitel förs det därefter ett resonemang om romanistikens ställning i Sverige idag (avsnitt 2) och om vad det innebär att vara forskare inom romanska språk i vårt samtida sammanhang (avsnitt 3). Till sist berörs ett antal framtidsfrågor (avsnitt 4)¹²³.

(1) Ett försök till summering

Delar av antologin har ägnats åt den svenska romanistikens äldre historia, som här, i grova drag, förstås som disciplinens drygt första hundra år i Sverige, det vill säga tiden från och med runt 1860, då de första professorerna i ämnet ”nyeuropeisk lingvistik och modern litteratur”, som inbegrep germanska och romanska språk (se Sundell, kapitel 1, s. 21), tillträdde, fram till och med 1960-talet. Således har Lars-Göran Sundell blottlagt de viktigaste linjerna i disciplinens utveckling i Lund, Uppsala, Göteborg och Stockholm under denna period (kapitel 1). Italienskämnets historia under tiden för Göteborgs högskola, det vill säga fram till 1954 då högskolan blev universitet, har blivit ingående skildrat av Ulla Åkerström (kapitel 3). Tre separata kapitel (2, 4 och 5) har vigts åt vissa tongivande personers gärningar och deras betydelse för utvecklingen av den akademiska utbildningen och forskningen inom de romanska språken. Edvard Lidforss (1833–1910) var den andra innehavaren av lärostolen i nyeuropeisk lingvistik i Lund och

¹²³ Tack till Lars-Göran Sundell, Ingmar Söhrman och de anonyma granskarna för värdefulla kommentarer till denna avslutning.

tillträdde professuren 1878 (se Sundell, kapitel 1, s. 22). Hans verksamhet och särskilt hans inriktning mot det katalanska språket och dess litteratur har blivit beskriven av Dan Nosell i kapitel 2. Iah Hansén (kapitel 5) har tagit sig an vissa förgrundsgestalter vid Göteborgs universitet, främst Hans Nilsson-Ehle, Sven Andolf och Gunnar von Proschwitz. Dessa var alla verksamma inom franskämnet vid Göteborgs universitet under tidigt 1960-tal, men deras respektive akademiska karriär hade påbörjats tidigare (Nilsson-Ehle hade disputerat i Lund 1941, Sven Andolf hade försvarat sin doktorsavhandling i Uppsala samma år och von Proschwitz hade disputerat 1956 i Göteborg) och de stod för viktiga forskningsinsatser också under de kommande åren och decennierna. 1700-talsspecialisten Gunnar von Proschwitz, som 1977 efterträdde Nilsson-Ehle på professuren i romanska språk vid Göteborgs universitet, hör till de svenska romanister vars forskning fått ett stort gehör internationellt¹²⁴. Ett ämnes eller en disciplins utveckling styrs dock inte endast av dess professorer och docenter. Detta har framkommit tydligt i Anna Svenssons studie (kapitel 4) som belyst Arne Lundgrens och andra icke-disputerades gärningar inom ämnena portugisiska och spanska vid Göteborgs universitet och Handelshögskolan i Göteborg under främst 1940-, 1950- och 1960-talen. Som framgått av Svenssons skildring lämnade Arne Lundgren bidrag av väsentligt slag också i sin roll som kulturförmedlare och översättare av främst portugisisk- och spanskspråkig skönlitteratur.

Den svenska forskningen inom romanska språk har förvisso genomgått mycket stora förändringar sedan dess begynnelse för drygt 150 år sedan. Som Sundell (kapitel 1, s. 37–39) framhåller har den gått från att främst vara inriktad mot ett fåtal, i sammanhanget relativt avgränsade forskningsfält – och då i synnerhet historiskt-komparativa språkstudier och editionsfilologi – till att kännetecknas av en mycket stor mångfald och diversifiering vad gäller forskningsämnen, teorier och metoder. Den romanistiska forskningen i Sverige kännetecknas därtill av att den gått mot en ökande specialisering både vad gäller valet av språk som studeras och vad gäller inriktningen mot antingen språk- eller litteraturstudier (Larsson, kapitel 7, s. 149 o. Sundell,

124 Detta bland annat tack vare sin avhandling från 1956, *Introduction à l'étude du vocabulaire de Beaumarchais*, som utgavs i omtryck av förlaget Slatkine i Genève så sent som 1981 och om vilken Iah Hansén (kapitel 5, s. 107) skriver: "Gunnar von Proschwitz avhandling om Beaumarchais vokabulär var banbrytande i och med att den befann sig i gränslandet mellan lingvistik, litteraturvetenskap och samhällsanalys".

kapitel 8.3, s. 179 o. 8.4, s. 181). För att använda de beteckningar som Hans Kronning (kapitel 6) föreslår i sin distinktion mellan olika typer av romanister kan det sägas ha blivit fler "särpräksromanister", det vill säga forskare som i sin verksamhet studerar endast ett romanskt språk, och färre "jämförande romanister" eller "flerspräksromanister", det vill säga forskare som ägnar sig åt studiet av flera romanska språk, antingen genom att jämföra dem eller ej¹²⁵. Kronning framhåller dock de stora vetenskapliga vinster som jämförande romanistik kan föra med sig och presenterar själv ett konkret exempel på denna typ av forskning, i form av ett pågående projekt om villkorskonstruktioner i franska, italienska och spanska (kapitel 6). I sin skildring av romanistiken i Lund och diskussion över de romanska språkens utveckling i Sverige de senaste decennierna behandlar Björn Larsson (kapitel 7), för sin del, relationen mellan språk- och litteraturvetenskaplig forskning och framhåller fördelarna med ett tätare samarbete dem emellan. I dagens diversifierade romanska forskningslandskap har språkinlärningsforskningen kommit att få en stark position och Jonas Granfeldt (kapitel 9) belyser och diskuterar denna forskningsinriktnings framväxt. Inom särskilt franskämnet har därutöver aktiviteten inom översättningsvetenskap och kontrastiv lingvistik varit stor under de senaste cirka 30 åren (se Alvstad & Bladh, kapitel 14.3). Elisabeth Tegelberg (kapitel 10) skildrar å sin sida hur litteraturforskningen inom de romanska språken kommit att få en stärkt ställning, något som utgör en annan viktig tendens som gjort sig tillkänna under de senaste årtiondena.

Även de akademiska utbildningarna i de romanska språken har förändrats mycket under åren. Viktiga utvecklingstendenser som gjort sig gällande under de senaste 50–60 åren har i antologin blivit belysta. Förändringar i kursplanerna – och då närmare bestämt kursplaner för ämnet franska vid

125 Kronning (kapitel 6, s. 113–114) skriver följande om ordet *romanist*: "Det är möjligt att urskilja åtminstone följande betydelser hos detta ord:

- a. [särpräksromanist] 'person som studerar ett romanskt språk (eller den litteratur – de litteraturer – som skrivs eller den kultur – de kulturer – som kommer till uttryck på språket i fråga)'.
- b. [flerspräksromanist] 'person som utan att jämföra dem, oftast i följd, studerar flera romanska språk (eller de litteraturer som skrivs eller de kulturer som kommer till uttryck på språken i fråga)'.
- c. [jämförande romanist] 'person som jämför två eller flera romanska språk (eller de litteraturer som skrivs eller de kulturer som kommer till uttryck på språken i fråga)'.
- d. [paraplyterm för a.-c.]

Det går att urskilja fyra motsvarande betydelser hos ordet *romanistik*."

Göteborgs universitet – har ägnats ett ingående studium av Katharina Vajta (kapitel 11). Som framgår av Vajtas studie har dessa under årens gång fått en högre grad av precision i hur de beskriver både utbildningarnas innehåll och de använda examinationsformerna; en av flera ytterligare intressanta punkter som framkommer i undersökningen är att utbildningarnas vetenskapliga innehåll i de nu gällande kursplanerna från 2017 kommit att framhållas på ett explicit sätt (kapitel 11, Vajta). Den så kallade kommunikativa språksynen, som sedan 1990-talet varit förhärskande inom grundskola och gymnasium, har med tiden kommit att få fäste även vid universiteten, något som kunnat ha inverkan såväl på läromedlens utformning som undervisningen. Gunilla Ransbo (kapitel 12) har således visat på viktiga skillnader – men också vissa likheter – mellan en kursbok i franska från 1960-talet och ett motsvarande läromedel från 2010-talet, som visserligen utarbetats för ungdomsskolan men som även används i propedeutiska kurser vid flertalet svenska högskolor och universitet och som utformats i en tid av starkt fokus på den kommunikativa förmågan. Christina Lindqvist och Mårten Ramnäs (kapitel 13) observerar, för deras del, att studiet av vokabulär från 1970-talet och fram till alldeles nyligen spelat en undanskymd roll inom den akademiska utbildningen i franska i Sverige. Den kommunikativa språksynen har, enligt dem, inte heller främjat utvecklingen av en systematisk vokabulärundervisning. På den allra senaste tiden har vokabulären dock fått en större plats i utbildningarna och Lindqvist och Ramnäs presenterar en ny typ av vokabulärundervisning, grundad i andraspråksforskningens senaste rön (kapitel 13). Vad gäller översättning, som traditionellt haft en stark ställning i universitetsutbildningarna i romanska språk, har dess betydelse som undervisningsmoment minskat under de senaste 10–20 åren, något som diskuterats och problematiserats (se kapitel 14.1, Ramnäs o. kapitel 14.2, Eriksson). Inbördes skillnader mellan utbildningar i de olika romanska språken (här: franska, spanska, italienska och portugisiska) med avseende specifikt på Stockholms universitet har också blivit belysta (kapitel 15, Rottenberg). Av stor vikt för den senaste utvecklingen inom de romanska språkutbildningarna i Sverige är den revolutionerande övergången från traditionell distansutbildning till nätutbildningar. Charlotte Lindgren (kapitel 16) har skildrat framväxten av nätbaserade utbildningar i romanska språk vid Högskolan Dalarna, som varit ledande i Sverige inom detta område, och hon har också belyst hur de

senaste 15 årens användning av synkrona nätseminarier för språkundervisningen har sin grund i konstruktivistisk pedagogisk teori (kapitel 16). Två separata kapitel (17, Aronsson och 18, Stridfeldt) har belyst nya didaktiska möjligheter som öppnas i och med dagens webbaserade utbildningar. Monika Stridfeldt (kapitel 18) har beskrivit metodiken för undervisning i muntlig språkfärdighet inom nätseminarier och diskuterat de idag påfallande goda möjligheterna att få till stånd en fungerande muntlig interaktion inom ett sådant sammanhang. Mattias Aronsson (kapitel 17) har för sin del presenterat ett innovativt användande av textgenren fanfiction och övningar knutna därtill inom ramen för litteraturundervisningen i en webbaserad utbildning i franska.

(2) Romanistiken i Sverige idag

En akademisk disciplin är i mångt och mycket ett institutionellt fenomen (jfr Affergan & Valade 2006 o. Messer-Davidow m.fl. 1993). En disciplin utgörs visserligen av ett "kunskapsområde" (se *Svensk ordbok*, s.v. *disciplin*), men om den inte åtnjuter någon form av institutionellt erkännande existerar den knappast som sådan. Disciplinindelningarna avspeglar i och för sig ett visst sätt att indela vårt vetande på i olika områden. Att exempelvis dela upp de romanska, germanska och slaviska språken i olika akademiska discipliner, vilka motsvarar olika undergrupper inom den indoeuropeiska språkfamiljen, innebär ju att de tre språkgrupperna betraktas som skilda kunskapsområden, som anses kunna vara föremål för olika vetenskaper. Men disciplinavgränsningarna kan förändras över tid och nya indelningssätt, som synes mer relevanta, kan göra sig gällande. Nya ämnen eller discipliner tillkommer, andra försvinner eller muteras genom splittringar eller sammansmältningar¹²⁶. Det torde stå klart att vi önskar en ljus framtid för romanistiken i Sverige. Icke desto mindre går det att föreställa sig ett scenario i vilket det inte längre skulle vara särskilt relevant att betrakta romanistiken som ett mer eller mindre levande sammanhang i Sverige, eftersom ämnena franska, italienska, portugisiska och spanska då skulle ha utvecklats till från varandra helt och hållet skilda verksamheter, som inte skulle ha mer med varandra att skaffa än med övriga akademiska språkämnen.

126 Så var det exempelvis länge sedan germanistiken innefattade studiet av engelska språket. Se Lindberg & Nilsson 1996: 139.

Här är det dock viktigt att ha i åtanke att ett ämne eller en disciplin kan ha en mer eller mindre stark institutionell förankring. Om man tänker på hur de, på ett institutionellt plan, stabilaste disciplinerna typiskt sett kan te sig, så kännetecknas nog dessa, i allmänhet, av väl utbyggda verksamheter inom både utbildning och forskning, och de har måhända också, åtminstone vid de större lärosätena, sina egna organisatoriska enheter i form av en institution eller avdelning¹²⁷. Därtill kan man föreställa sig att det i dessa discipliner frekvent utlyses tjänster och att de har sina egna, flertaliga konferenser och sammankomster i vilka personer verksamma inom området får tillfälle att träffas regelbundet och utveckla sin gemenskap.

Frågan är då hur det står till med romanistiken. Här ska sägas att den absoluta huvudparten av dagens lärar- och forskartjänster inom de romanska språken vid svenska lärosäten inte är i ämnet "romanska språk", utan i ett enskilt romanskt språk (se Sundell, kapitel 8.3)¹²⁸. Vid Uppsala universitet finns det dock en professur i "romanska språk, särskilt franska" och vid Lunds universitet en professor i "romanska språk, särskilt italienska". Fram till 2018 fanns det vid Göteborgs universitet en professor i "romanska språk, särskilt spanska". Därutöver finns det vissa docenter som är docenter i romanska språk, och utbildningarna på forskarnivå vid Göteborgs universitet, Stockholms universitet och Uppsala universitet är just i romanska språk och utmynnar i en filosofie doktorsexamen i detta ämne. Detta bruk av benämningen "romanska språk" för vissa tjänster, för docenttitlar och för utbildningar på forskarnivå är värt att ta i beaktande, då det utgör en form av institutionellt erkännande av att det existerar ett ämne/en disciplin som kan betecknas på det sättet. Som nämndes i inledningen finns dock inte romanska språk som separat utbildningsämne på grundnivå sedan flera decennier tillbaka inom högre utbildning i Sverige. På den avancerade nivån, det vill säga fjärde och femte årets studier, finns romanska språk som examensämne (dvs. som "huvudområde") vid Stockholms universitet och Uppsala

127 I ett svenskt humaniorasammanhang skulle här ämnen såsom svenska eller historia kunna tas som exempel.

128 Sundell (kapitel 8.3, s. 178) skriver: "1960-talets omstrukturering av den romanska disciplinen innebar att franska, spanska och italienska lyftes fram som egna ämnen inom grundutbildningen och därmed inte längre fanns under den romanska paraplyn. I samband med denna förändring inrättades tjänster som universitetslektor i de enskilda språken, även om någon äldre befattningshavare hann tillträda som universitetslektor i romanska språk. Inom forskarutbildningen behölls dock som regel de gamla övergripande romanska benämningarna liksom på flera håll institutionsbeteckningen 'Romansk institution'".

universitet¹²⁹. Men ett viktigt kännetecken hos dagens svenska romanistik är att det idag främst är inom forskningen, inkluderande forskarutbildningen, som den kan sägas fortleva som akademisk disciplin och som gemenskap. Utan att göra anspråk på en fullständig förteckning tecknas nedan, under ett antal rubriker och med några kortfattade, exemplifierande kommentarer, ett antal faktorer av institutionellt och organisatoriskt slag som tillsammans bidrar till romanistikens fortsatta existens i en svensk universitetskontext och till förekomsten av ett romanistiskt sammanhang i Sverige; det rör sig då i första hand om romanistiken som forskningsdisciplin med tanke på dess numera rätt svaga ställning inom utbildningen. I de fall då en faktor eller ett förhållande har belysts eller omnämnts tidigare i antologin signaleras detta med en hänvisning till kapitlet ifråga och dess författare:

Några institutionella och organisatoriska faktorer som bidrar till romanistikens fortlevnad i en svensk, akademisk kontext

- Utbildningar i "romanska språk" på avancerad nivå. Sådana finns idag vid Stockholms universitet och Uppsala universitet. Se Forsberg Lundell, kapitel 8.1, s. 175 och Alberius m.fl. 2017: 60, 63, 64, 74.
- Utbildningar på forskarnivå i ämnet romanska språk. Forskarutbildningarna vid vissa lärosäten (Göteborg, Stockholm, Uppsala) är i ämnet "romanska språk". Vid Uppsala universitet finns det möjlighet att välja en komparativ inriktning på utbildningen (Kronning, kapitel 6, s. 115) och vid Stockholms universitet finns det möjlighet att välja en "allmän inriktning". Vid Göteborgs universitet, Stockholms universitet och Uppsala universitet är den allmänna studieplanen gemensam för samtliga doktorander i romanska språk oavsett vilket språk avhandlingsprojektet är inriktat mot.
- Docenturer i romanska språk. Det finns i Sverige personer vars docentbeteckning är "romanska språk" och inte specificerad till ett visst romanskt språk. Vid Uppsala universitet är docenturerna regelmässigt i romanska språk.

129 Se <https://www.su.se/utbildning/examen/examensregler/examensbeskrivningar/humaniora-och-spr%C3%A5k/franska-italienska-spanska-portugisiska-romanska-och-klassiska-spr%C3%A5k-1.262202> och <https://mp.uu.se/web/info/undervisa/ramar/examina/huvudomraden>

- Vissa tjänster i ”romanska språk”. I Uppsala finns det en professor i ”romanska språk, särskilt franska”, i Lund en professor i ”romanska språk, särskilt italienska” och i Göteborg har det, fram till nyligen, funnits en professor i ”romanska språk, särskilt spanska”. Se Kronning, kapitel 6, s. 115 och Sundell, kapitel 8.3, s. 178. En lektor i Lund är till 75% lektor i franska och till 25% lektor i ”romanska språk, särskilt italienska”. På senare år har det vid några tillfällen utlysts forskartjänster i romanska språk.
- Särskilda forskningssatsningar och nätverk riktade mot de romanska språken. Forskarskolan i romanska språk (FoRom), som pågick mellan 2001 och 2014 (se Engwall 2017, Forsberg Lundell, kapitel 8.2, Granfeldt, kapitel 9, s. 190, Kronning, kapitel 6, s. 115 o. Tegelberg, kapitel 10, s. 215). Romansk språkforskning (RomLing) utgör sedan 2011 ett ”ledande forskningsområde” vid Stockholms universitet.
- Gemensamma forskningsseminarier. Det finns vid vissa lärosäten högre seminarier riktade till forskare från två eller fler romanska språk.
- Institutioner för romanska språk. I Stockholm finns det en institution för romanska språk, som också inkluderar de klassiska språken och latinamerikastudier (se Forsberg Lundell, kapitel 8.1).
- Betygsnämnder med ledamöter från olika romanska språk. (se Larsson, kapitel 7, s. 151).
- Utseende av sakkunniga från annat romanskt språk i samband med tjänstetillsättningar. Det förekommer att sakkunniga har en annan romansk ämnestillhörighet än det ämne som tjänsten är utlyst inom. Ex.: en professor i franska som är sakkunnig vid tillsättning av ett lektorat i spanska, eller en professor i spanska som är sakkunnig vid tillsättning av ett lektorat i franska, etc. Se Larsson, kapitel 7, s. 151.
- Doktorandhandledning över de romanska ”ämnesgränserna”. (se Larsson, kapitel 7, s. 151).
- Privata fonder ägnade att gagna utbildning och forskning i romanska språk.

- Nationella ämneskonferenser. De återkommande, pedagogiskt inriktade nationella ämneskonferenserna samlar lärare från de olika romanska språken.
- Vetenskapliga kongresser inom romanistik, i vilka deltar forskare från svenska lärosäten. Många forskare från Sverige deltar i den skandinaviska romanistkongressen, som äger rum vart tredje år. Några brukar också delta i de internationella dito. Avseende dessa internationella kongresser för romansk lingvistik och filologi, se Kronning, kapitel 6, s. 117–118.

Hur betydelsefullt det är med gynnsamma organisatoriska och institutionella förhållanden framgår av utvecklingen vid Stockholms universitet. Stockholms universitet var världuniversitet för den nationella forskarskolan i romanska språk (FoRom, 2001–2014, se Engwall 2017, Forsberg Lundell, kapitel 8.2, Granfeldt, kapitel 9, s. 190, Kronning, kapitel 6, s. 115 o. Tegelberg, kapitel 10, s. 215)¹³⁰ och romansk språkforskning utsågs 2011 till ett ”ledande forskningsområde” vid lärosätet. Universitetets nätverk för forskare i romanska språk har idag en helt klart mycket livaktig verksamhet, med projekt som inbegriper flera romanska språk (se Forsberg Lundell, kapitel 8.1, s. 174–175)¹³¹. Av vikt för en än mer utvidgad samromansk gemenskap och verksamhet är de nämnda skandinaviska romanistkongresserna, som äger rum vart tredje år i ett nordiskt land och som samlar ett stort antal forskare verksamma i Sverige, övriga Norden och de baltiska länderna. Det är uppenbart att dessa kongresser under lång tid har skapat en god grogrund för kontakter mellan forskare verksamma inom de olika romanska språken såväl inom som utom landet.

För den som vill den svenska romanistikens väl framstår det onekligen som betydelsefullt att värna om och, i den mån det nu står i vår makt, stärka de institutionella och organisatoriska strukturerna, inklusive de gemensamma kontaktytorna mellan forskare verksamma inom de olika romanska språken. I ett sådant ”försvar” för romanistiken är det nog klokt att inte endast inrikta sig på konserverande åtgärder, utan också arbeta framåtsyftande och söka finna vägar för vidareutveckling. Ett exempel på en för disciplinen säkert mycket gagnelig satsning vore – om man får önsketänka – en ny nationell

130 <https://www.su.se/romklass/utbildning/utbildning-p%C3%A5-forskarniv%C3%A5/forom-2001-2014>.

131 Se också: <https://www.su.se/romling/>.

forskarskola i romanska språk, liknande den som bedrevs mellan 2001 och 2014 (FoRom) och som sammanlagt kom att få fram 28 disputerade och inbegripa 11 postdoktorer. Forskarskolan FoRom hade ett gemensamt seminarium och de forskarstuderande läste två, större obligatoriska kurser med romansk inriktning ("Att förstå romanska språk" och "De romanska språken i ett historiskt och typologiskt perspektiv")¹³². Fanny Forsberg Lundell (kapitel 8.2, s. 176) framhåller att det inom forskarskolan "odlades en gemenskap" och att "den passiva förståelsen för de andra romanska språken ökade". Här får man dock inte glömma att satsningar av typen forskarskolor, för att vara lyckosamma, ska kunna förbereda deltagarna på ett bra sätt inför kommande yrkesliv och då behöver man ta i beaktande det faktum att dagens lärar- och forskartjänster med mycket få undantag när inte är i romanska språk utan specificerade till ett specifikt språk (lektor i franska, professor i spanska, etc.), inte sällan även med en precisering av inriktning mot antingen språk- eller litteraturvetenskap. Med tanke på dessa tjänsteutformningar och kraven på specialisering är det självklart att forskarstuderande och yngre forskare ska kunna beredas möjlighet att fördjupa sig inom sina specifika specialområden¹³³. Ur ett romanskt perspektiv är det icke desto mindre viktigt att dessa också bereds tillfälle att förvärva vissa generalistkunskaper, något som kan tillförsäkras med just en nationell forskarskola innefattande gemensamma seminarier och kurser av ovannämnda slag, men också, för den delen, med mindre medel, till exempel genom att, på ett lokalt plan, hålla gemensamma romanska seminarier och anordna forskarutbildningar eller delar av utbildningar som är gemensamma för doktorander inom de olika romanska språken. Ett initiativ i den riktningen togs för den delen nyligen vid Göteborgs universitet: på nytt är det vid detta lärosäte en enda sammanhängande forskarutbildning i romanska språk med en gemensam studieplan och innehållande kursmoment som läses av samtliga doktorander i romanska språk, oavsett språkinriktning. Det är sådana typer av initiativ som bidrar till att det kan skapas en delvis delad gemensam referensram och en gemenskap bland yngre forskare verksamma inom de romanska

132 https://www.su.se/romklass/utbildning/utbildning-p%C3%A5-forskarniv%C3%A5/forom-2001-2014#_ftn1.

133 Som Lars-Göran Sundell (kapitel 8.3, s. 178) skriver: "[d]et är lätt att konstatera att tjänsternas inriktning med logisk konsekvens är avgörande för hur man väljer att speciminera, om det nu är en akademisk karriär som hägrar".

språken. Det förbättrar också möjligheten för att den enskilde ska få upp ögonen för möjligheten att bedriva komparativa studier eller för att inrikta sin forskning mot fler än ett romanskt språk eller språkområde även om dessa inte jämförs med varandra.

(3) Att vara forskare i romanska språk:

flera forskningsgemenskaper och mångfacetterade identiteter

Faktorer av det slag som omnämnts ovan (gemensamma seminarier, skandinaviska romanistkongresser, existensen av ”romanska språk” som forskarutbildningsämne, förekomsten av professorstjänster i ”romanska språk”, betygsnämnder med ledamöter från olika romanska språk etc.) bidrar till att skapa en gemenskap, som den enskilda forskaren kan känna sig mer eller mindre delaktig i. Inom denna gemenskap är det idag få som ägnar sig åt jämförande romanistik och få som därigenom på det kanske allra mest självklara sätt är benägna att uppfatta sig själva som romanister. Och bland de forskare som bedriver flerspråks- eller särspråksromanistik är det nog rätt varierande självbilder. Frågan om romanistikens ställning i Sverige idag kan då sägas rymma en identitetsfråga: vissa kan i större eller mindre utsträckning identifiera sig som romanister, medan andra i första hand, eller kanske enbart, ser sig som specialister på ett enskilt romanskt språk och/eller dess litteratur (italianister, hispanister etc) (se Kronning, kapitel 6, s. 116 och Larsson, kapitel 7, s. 153)¹³⁴.

Forskare som idag är verksamma inom romanska språk i Sverige rör sig i själva verket i en ganska komplex forskningsverklighet och kan höra till olika ”forskningsgemenskaper” (se Kronning, kapitel 6)¹³⁵. Med stöd i Kronnings diskussion om forskningsgemenskaper (kapitel 6, s. 115–116) ska här göras ett försök till att belysa något av vad det innebär att vara forskare inom

134 Som Kronning (kapitel 6, s. 116) skriver: ”Somliga identifierar sig endast som hispanister eller italianister, men inte som romanister; andra som hispanister eller italianister och (särspråks)-romanister; åter andra som jämförande romanister. I Sverige existerar knappast en ämnesgemenskap av det sistnämnda slaget”.

135 Som Kronning (kapitel 6, s. 115) skriver, med stöd i Dubois (2006: 165–166), är en forskningsgemenskap ”ett kollektiv som man under en (mer eller mindre) lång tid socialiserats in i” (för citatet av Dubois i Kronnings studie, se kapitel 6, s. 116). Kronning (s. 116) skriver vidare: ”Forskningsgemenskapen manifesteras bl.a. i valet av seminarier som medlemmarna i gemenskapen bevisar, av kongresser som de framträder vid, av vetenskapliga tidskrifter som de läser och publicerar sig i och av språk som de publicerar på. Bland dessa gemenskaper finns *ämnesgemenskaper* som definieras av dem man faktiskt interagerar vetenskapligt med (och inte i termer av institutionell disciplintillhörighet)”.

romanska språk idag. En för oss forskare möjlig forskningsgemenskap är just romanistiken, med dess sammankomster och tidskrifter, en annan det sammanhang som kretsar runt ett enskilt romanskt språk och dess litteratur, till exempel den hispanistiska eller italianistiska gemenskapen. Utöver dessa av Kronning benämnda "ämnesgemenskaper" (romanister, hispanister, italianister etc.) hör forskare också till det som Kronning (kapitel 6, s. 116) kallar för "*domän-, paradigm- och metodgemenskaper*"; några exempel på sådana gemenskaper är – bland många andra – diskursanalytiker, narratologer, språkinlärningsforskare och översättningsvetare, som alla har sina särskilda konferenser och publikationskanaler¹³⁶. Den enskilda forskaren kan då välja att tillhöra flera forskningsgemenskaper (jfr Kronning, kapitel 6, s. 116) och delta i flera forskningssammanhang. Exempelvis kan vissa delta i både romanistiska och hispanistiska sammanhang, medan andra kanske fokuserar på den mer specialiserade hispanistiken. Engagemanget i en viss "domän-, paradigm- och metodgemenskap" kan vara mer eller mindre stark och kan i varierande omfattning och beroende på forskare kombineras med ett deltagande i till exempel den romanistiska forskningsgemenskapen (jfr Kronning, kapitel 6, s. 116 o. Alvstad & Bladh, kapitel 14.3, s. 291).

Till detta skulle kunna tilläggas institutionsgemenskapen¹³⁷, som för en forskare i romanska språk av idag också kan fungera som en mer eller mindre viktig forskningsgemenskap. Exempelvis kan det finnas möjlighet att delta i institutionsinterna seminarier eller i projekt som involverar forskarkolleger från den egna institutionen eller motsvarande. I och med att många i Sverige tidigare existerande institutioner för romanska språk uppgick i större organisatoriska enheter skapades också nya förutsättningar för interaktion och samarbeten med forskare från andra, mer eller mindre närliggande ämnen, till exempel från andra språkämnen än de romanska.

Utöver ämnesgemenskaperna, domän- paradigm- och metodgemenskaperna och institutionsgemenskaperna är det värt att ta i beaktande ytterligare en typ av forskningsgemenskap, som förslagsvis skulle kunna kallas för en "inriktningsgemenskap". Termen är vald inte minst med tanke på de ofta förekommande tjänsteutlysningarna i till exempel franska "med

136 Utöver språkinlärningsforskare eller diskursanalytiker nämner Kronning (kapitel 6, s. 116) interaktionsforskare och TAME-forskare.

137 Med "institutionsgemenskap" menas här den gemenskap som skapas inom en viss organisatorisk enhet: det kan vara en institution, en fakultet, en centrumbildning, etc.

språkvetenskaplig inriktning” eller ”med litteraturvetenskaplig inriktning”. Inriktningsgemenskaperna befinner sig på en mer generell nivå än domän-paradigm- och metodgemenskaperna. Exempelvis kan en forskare verksam inom ett romanskt språk på ett allmännare plan definiera sig som språkvetare och på ett mer specifikt plan som diskursanalytiker. Det finns en mer eller mindre stark tendens att betrakta våra ämnen som om de var dikotomiskt uppdelade i dessa två inriktningar – språk eller litteratur – och om detta synsätt kan man ha olika åsikter. Oavsett vad man anser om en sådan uppdelning är det ett faktum att den inverkar på hur dagens forskare i romanska språk i Sverige ser på sig själva och på hur de uppfattar sin egen verksamhet. Här förtjänar att påpekas att det inom romanistiken i Sverige också finns forskare som är generalister i den bemärkelsen att de är kompetenta inom både språk- och litteraturvetenskap (se Larsson, kapitel 7, s. 146). En ytterligare inriktningsgemenskap, men som väl knappt finns till som kollektiv inom svensk romanistik, är den kulturvetenskapliga.

Sammantaget är den som idag är verksam inom romanska språk i allmänhet en del av olika forskningsgemenskaper och har därigenom en rätt mångfacetterad forskaridentitet: vi känner oss mer eller mindre delaktiga i en viss ämnesgemenskap och kan på det viset i varierande grad betrakta oss själva som exempelvis romanister och/eller hispanister; vi anser oss höra, typiskt sett, till endera av de två stora inriktningsgemenskaperna och identifierar oss, med andra ord, som språk- eller litteraturvetare; vi hör därutöver till en eller flera specifika domän- paradigm- och metodgemenskaper och är på så vis till exempel språkinlärningsforskare eller narratologer, något som också blir en ofta viktig del av forskaridentiteten¹³⁸; vi samarbetar med forskare vid den egna organisatoriska enheten på hemuniversitetet (det som ovan kallats för institutionsgemenskapen), vilket kan ge en viss lokal färgning på vår självbild: vi kan exempelvis komma att lägga vikt vid att vi är forskare från en viss institution, centrumbildning eller fakultet då vi är i kontakt med forskare vid andra enheter på det egna lärosätet, som förefaller syssla med en annan typ av forskning än vi gör vid vår egen enhet.

138 Kronning (kapitel 6, s. 116) observerar följande, efter att ha talat om ämnesgemenskaper: "Emellertid tenderar idag forskningsgemenskaperna inom romanistiken, i allt större utsträckning att vara *domän-, paradigm- och metodgemenskaper*. Snarare än som romanist, identifierar man sig som språkinlärningsforskare, diskursanalytiker, interaktionsforskare eller TAME-forskare." Avseende betydelse "d" av ordet *romanist*, se Kronning, kapitel 6, s. 113–114 och det stycke ur Kronning, kapitel 6, som citeras i not 125 i denna avslutning.

(4) Några framtidsfrågor

Frågan om språk och litteratur inom de romanska ämnena har i antologin behandlats av Larsson (kapitel 7), Sundell (kapitel 8.4) och Tegberg (kapitel 10). Som Sundell (8.4, s. 181) skriver är det ”lätt att konstatera att samexistensen mellan språk och litteratur inte alltid är helt problemfri”¹³⁹. Tegberg (kapitel 10, s. 207) observerar på liknande sätt att det ”periodvis [har] gått skarpa skiljelinjer och funnits – mer eller mindre uttalade – motsättningar mellan språk och litteratur på språkinstitutionerna, motsättningar som ibland haft en negativ inverkan på verksamheten vid flera lärosäten”. Larsson (kapitel 7, s. 154) uttrycker till och med en oro för en splittring av våra ämnen:

Hur ska vi då förhålla oss till relationen mellan språk- och litteraturvetenskap inom våra respektive ”romanska” ämnen? Specialiseringen har redan nu gått så långt att det är tveksamt om romanska språk- och litteraturvetare kritiskt kan granska och tillgodogöra sig varandras forskning i någon kvalificerad mening. Man kan alltså på fullt allvar ställa frågan om ett enskilt språk, romanskt eller ej, fortfarande ska betraktas som *ett* sammanhållet forskningsämne, eller om det är fråga om två separata, på samma sätt som nordiska språk/svenska är skilt från litteraturvetenskap.

Dagens vetenskap kräver ju en hög grad av specialisering, något som Larsson också påpekar (se kapitel 7, s. 150, 151 o. 154). Det står också klart att det finns olika uppfattningar om relationen mellan språk- och litteraturforskning inom de akademiska språkämnena. I Sverige finns det dessutom rätt stora lokala variationer i hur våra respektive romanska ämnens verksamheter är upplagda. Till exempel finns det vid vissa lärosäten ett gemensamt seminarium som är till för både språk- och litteraturvetenskaplig forskning, medan det vid andra lärosäten är skilda seminarier för språk- och litteraturvetare. Med detta sagt framstår det som väsentligt för våra ämnens framtid att de fortsätter att betraktas som sammanhållna utbildnings- och forskningsämnen och att man verkar för att de inte splittras i två delar motsvarande de två huvudinriktningarna språk- respektive litteraturvetenskap, det vill säga

139 Sundell (kapitel 8.4, s. 181) skriver vidare: ”Till syvende och sist gäller ju att alla 'intressen' måste samsas om den gemensamma ekonomiska resursen, vilket emellanåt medför interna motsättningar, visserligen ofta välmotiverade utifrån specifika ämnesperspektiv, men inte nödvändigtvis alltigenom positiva för den institutionella enheten”.

att till exempel spanska får fortsätta att fungera som just ett ämne inom utbildning och forskning och inte som två separata verksamheter i spansk lingvistik och spansk litteraturvetenskap. Tegelbergs iakttagelse rörande synen på relationen mellan språk- och litteraturforskning hos ”yngre generationer forskare” är i det avseendet hoppingivande (kapitel 10, s. 208)¹⁴⁰. Att det finns stora vetenskapliga vinster med en större samverkan mellan språk- och litteraturforskning framgår tydligt av Larssons ingående diskussion (kapitel 7). Sammanhållna ämnen är därutöver mer stryktåliga under knappa ekonomiska och personella förhållanden. Även de i sammanhanget relativt ”stora” språkämnena spanska och franska (jfr inledningen) utgör i realiteten ofta ganska små verksamheter vid svenska högskolor och universitet och vi kan inte annat än hålla med Larsson (kapitel 7, s. 168) när han påminner om att ”vi inom romanska språk normalt arbetar inom små miljöer som ytterligare försvagas om vi låter dem fragmenteras i olika specialiseringar, både i forskning och på grundutbildningen”. Ett sätt att hålla samman våra ämnen på är att vi, på samma gång som vi bedriver specialiserad forskning inom, typiskt sett, språk eller litteratur, tillåts ha en stor bredd inom vår undervisningsverksamhet och då bereds möjlighet att undervisa i både språkliga och litterära moment. Sundells ”eget credo”, som är ”att en akademisk lärare i normalfallet inom sitt språkområde borde kunna undervisa på alla inom grundutbildningen befintliga moment, dvs. huvudsakligen språk, litteratur och realia” (8.4, s. 181–182), är här värt all uppmärksamhet¹⁴¹. Genom en sådan bred lärarverksamhet kan en stor förståelse för det egna ämnet i dess helhet och ett gott samförstånd mellan lärare med olika huvudinriktningar upprätthållas. När det gäller frågan om språk och litteratur är för övrigt utbildningarnas utformning viktiga att ta i beaktande. För den som önskar fortsatt sammanhållna romanska språkämnena ter det sig betydelsefullt att vi i

140 Tegelberg (kapitel 10, s. 208) skriver: ”Det förefaller [...] som om yngre generationer forskare har lättare att fördrå och uppskatta varandras specialiseringar, att 'gränsöverskridanden' blir allt vanligare och att litteraturvetare och språkvetare ser sig som komplementära inom ramen för både forskning och undervisning”.

141 Larsson (kapitel 7, s. 156–157) framför liknande tankegångar: ”Specialiseringen mellan de två grenarna har också lett till diskussioner om vem som kan och bör undervisa i vad. Tidigare var det självklart att en svensk lektor skulle kunna undervisa i alla moment och delkurser, med eventuellt undantag av muntlig språkfärdighet, upp till och med kandidatnivå. Det är det inte längre. Att uppsatshandledningen på kandidatnivån bör skötas av specialister är väl klart, men för övrigt måste som jag ser det en lektors kompetens, med rätt förberedelser förstås, räcka till att undervisa i samtliga delkurser”.

hög grad också har sammanhållna utbildningsgångar, från grundnivå till och med forskarutbildningsnivå. På det viset kan vi utbilda framtida akademiska lärare och forskare i de romanska ämnena som, samtidigt som de bedriver egen spetsforskning, har en såpass bred vetenskaplig kompetens att de kan hålla i undervisning av olika slag på sitt respektive ämnes grundnivå och att de kan ta del av både språk- och litteraturvetenskapliga kollegers arbeten.

En annan angelägen framtidsfråga, som dock inte dryftats i föreliggande antologi, är den om kulturvetenskapens roll inom våra ämnen. Kursmoment med ett kulturellt och samhälleligt innehåll är en del av våra utbildningar, men kulturvetenskapligt inriktad forskning har åtminstone fram till nu haft en undanskymd plats inom svensk romanistik. Det framgick tydligt av diskussionerna under den konferens som föregick denna antologi¹⁴² att det råder delade meningar om vilken roll kulturinriktade studier kan och bör ha inom våra ämnen. Den som ser positivt på den typen av studier kan exempelvis framhålla att våra ämnen, tack vare kulturvetenskapen, skulle kunna utvecklas till att omfatta områdesstudier i högre utsträckning, något som förmodas kunna ha flertalet gynnsamma effekter: en hos våra ämnen tydliggjord samhällsrelevans, ökade möjligheter till samarbeten med andra humanister (t.ex. historiker) och samhällsvetare och kanske också förbättrade möjligheter till forskningsanslag. Man kan också föreställa sig att förutsättningarna för forskare inom romanska språk att tillkallas som expertis i offentligheten då skulle bli gynnsammare; i diskussionen under nämnda konferens gavs exemplet med att en forskare inom franska, snarare än en statsvetare, skulle kunna tillfrågas om att i TV kommentera franska presidentvalet. Här kunde även vikten av goda språkkunskaper understrykas: för att som forskare vara i stånd att utföra välgrundade och fullödiga analyser av kulturella och samhälleliga företeelser från ett visst geografiskt område (en region, ett land, en världsdel) krävs det ofta kvalificerade kunskaper i det språk som talas i området ifråga. Som Söhrman (2017) visar med hjälp av belysande exempel från bland annat Rumänien sätter däremot bristande språkkunskaper upp hinder för en korrekt informationsinhämtning från länder där det talas språk vi inte känner så väl till. Journalister och forskare kan då behöva förlita sig på intervjuer förda på engelska eller

142 Konferensen "Romanska språk i Sverige – tradition och förnyelse" avhölls vid Göteborgs universitet den 20–21 april 2017.

engelska andrahandskällor, något som kan leda till en bristfällig eller oklar syn på det skeende som skulle belysas (se Söhrman 2017: 101–103, 109). Ur det perspektivet kan det hävdas att den som är forskningsverksam inom exempelvis ämnet rumänska och har goda kunskaper i detta språk därigenom har egentligen goda, grundläggande förutsättningar för att studera rumänska samhällsförhållanden och kulturella fenomen från Rumänien. Ett ytterligare argument till förmån för kulturinriktad forskning och en vidgning mot områdesstudier kan vara att lyfta fram vissa andra språkdiscipliner som förebilder: kultur- och samhällsforskning skulle kunna fokuseras mer inom romanistiken, om man som modell tar discipliner såsom japanologi eller sinologi, där den typen av forskning ges större utrymme. Den som däremot är kritisk till en sådan potentiell utveckling av våra ämnen kan fråga sig om våra utbildningar, såsom de är utformade, verkligen förbereder våra studenter till att bli experter på till exempel Frankrikes statsskick och om vi som akademiska lärare och forskare verkligen besitter den erforderliga kompetensen inom kultur- och samhällsfrågor. Man kan också fråga sig om ämnena skulle riskera att bli alltför eklektiska: de härbärgerar redan det vetenskapliga studiet av både språk och litteratur, kan även kulturvetenskapen inrymmas? I grunden vore det angeläget med en teoretisk diskussion om hur språk- och litteraturforskning förhåller sig till det vetenskapliga studiet av kultur. Ligger kulturvetenskapliga frågeställningar på något väsentligt sätt utanför en språk- eller litteraturvetares kompetensområden? Eller är vi, i egenskap av språk- eller litteraturvetare inom romanska språk, också kompetenta att ta oss an kulturella och samhälleliga fenomen av olika slag, åtminstone i den mån de tar sig språkliga uttryck? Vilken plats kulturvetenskapen tillåts få i den framtida svenska romanistiken kan nog till stor del komma att bero på hur vi själva, som forskare inom området, betraktar vår egen vetenskapliga kompetens och hur vi väljer att inrikta vår egen forskningsverksamhet. Här är det värt att notera att en sarspråksromanist, enligt Kronnings definition av ordet *romanist*, är en 'person som studerar ett romanskt språk (eller den litteratur – de litteraturer – som skrivs eller *den kultur – de kulturer – som kommer till uttryck på språket i fråga*)' (min understrykning) och på motsvarande sätt kan jämförande romanister och flerspråksromanister vara personer som ägnar sig åt studiet av "de kulturer som kommer till uttryck på språken i fråga", antingen ur ett komparativt perspektiv eller ej (Kronning, kapitel 6,

s. 114; se också Klinkenberg 1994: 18 enligt vilken studier i romansk filologi ”ont pour objet les langues romanes et les cultures (principalement – mais non exclusivement – littéraires) qu’elles véhiculent [som studieobjekt har de romanska språken och de kulturer (huvudsakligen, men ej endast, litterära) som dessa förmedlar]).

En övergripande diskussion om vetenskap och färdighet inom våra utbildningar vore också välkommen, det vill säga en diskussion om utbildningarnas utformning med avseende på fördelningen mellan, å ena sidan, övningar i språkfärdighet och, å andra sidan, teoretiska moment, inriktade mot ett vetenskapligt språk- och litteraturstudium. Fram till och med 1950-talet hade den praktiska språkträningen, i likhet med kulturorienteringen, en ofta mycket undanskymd roll inom de akademiska språkämnen (Lindberg & Nilsson 1996: 139–146), men sedan nu flera decennier tillbaka utgör den en självklar del av dessa (jfr Vajtas undersökning av kursplaner i ämnet franska vid Göteborgs universitet från 1960-talet fram till nutid, kapitel 11). På samma gång som studenterna får möjlighet att förbättra sina kommunikativa färdigheter genom träning i muntlig produktion, skriftlig produktion, läsförståelse, hörförståelse, uttal, och så vidare, introduceras de, redan tidigt i utbildningsgångarna, till språk- och litteraturvetenskap med avseende på det specifika språk som studeras. Akademiska språkutbildningar är alltså idag både färdighetsinriktade och teoretiska ämnen (se Packalén 2012 o. Castro & Ängsäl 2013). Den teoretiska dimensionen av språkstudiet är fortsatt helt väsentlig, inte bara för att studenterna ska få ta del av ett vetenskapligt innehåll och forskning inom kunskapsområdet, utan också för att de ska få möjlighet att tillägna sig ett vetenskapligt arbetssätt. På det viset får man till stånd en tydligt forskningsanknuten undervisning (jfr Jenkins & Healey 2005). Härvidlag gör Vajta (kapitel 11, s. 237), i sin studie över kursplaner i franska i Göteborg, följande tankeväckande observation: ”Dagens kursplaner (period F)¹⁴³ visar på en tydlig koppling till forskning, såväl genom beskrivningen av kursinnehållet som i lärandemålen, vilket kan ge anledning att undra om detta förr var så självklart att det inte behövde anges explicit”¹⁴⁴.

143 Kursplanerna från ”period F” är i Vajtas studie (kapitel 11) kursplaner i franska vid Göteborgs universitet från år 2017.

144 Om lärarna i franska vid Göteborgs universitet under det tidiga 1960-talet och dessas ”främsta insatser” skriver Iah Hansén (kapitel 5, s. 107) just följande: ”De [dvs. lärarna] gav oss unga studenter en inblick i sin forskning och uppmuntrade oss att följa i deras spår. De delgav oss sina vetenskapliga erfarenheter, goda som dåliga, och underströk vikten av noggrannhet och

Och att vi idag gärna framhåller forskningsanknytning och vetenskaplighet innebär inte att våra utbildningars teoretiska delar hålls åtskilda från dess praktiska dito. Det är inte på det viset att ”praktik” och ”teori” här på ett enkelt sätt skulle stå i motsats till varandra, utan praktisk träning i språkfärdighet och teoretiska moment i språk- och litteraturvetenskap kan, i en akademisk språkutbildning, kombineras med varandra på olika sätt och vara i realiteten sammantvinnade. Moment som ur studentens perspektiv kanske ter sig rent färdighetsinriktade kan ändå ha ett tydligt forskningssamband genom att exempelvis själva utformningen på undervisningen är framtagen inom ramen för ett forskningsarbete (se t.ex. Lindqvist & Ramnäs, kapitel 13). Hur borde då våra framtida utbildningar i romanska språk utformas med avseende på studenternas färdighetsträning och deras inövning i ett vetenskapligt studium av vårt kunskapsområde? Hur tydliggör vi på bästa sätt – i den mån det nu behövs – skillnaderna mellan våra akademiska kurser och språkundervisningen inom ungdomsskolan och vuxenutbildningen, som är entydigt färdighetsinriktad?

I föreliggande antologi har betydelsefulla bidrag till forskningen om den svenska romanistikens historia lämnats. Det finns dock många delar av detta forskningsområde som väntar på att bli belysta. Helt klart är det fortsatt angeläget att ägna uppmärksamhet åt ämneshistorien. Inte minst vore det värdefullt med en längre och sammanhållen monografisk framställning över romanistikens hela historia i Sverige från dess begynnelse fram till idag. Låt oss avsluta med en önskan om att någon eller några (för det lär behövas samlade krafter) ska vilja ta sig an denna uppgift. En disciplin som känner sin historia kan lättare identifiera sina aktuella styrkor och svagheter och står därmed bättre rustad inför framtiden.

Bibliografi

- Affergan, Francis & Valade, Bernard, 2006: *Discipline. I: Measure*, Sylvie & Savidan, Patrick (red.), *Le dictionnaire des sciences humaines*. Paris: PUF. 278–284.
- Alberius, Lars, Callin, Markella, Hoffman, Angela, Johansson, Sverker & Norén, Coco, 2017: *Behovet av en språkstrategi för Sverige*. Rapport från SUHF. Dnr. 0051-17. (14/075).

hårt arbete för att nå goda forskningsresultat. Att kunskap bygger på kunskap betonades ständigt. Både forskningsanknytning och progression var således väl genomförda i utbildningen även om begreppen inte användes”.

- Alvstad, Cecilia, Bladh, Elisabeth, Eriksson, Olof & Ramnäs, Mårten, 2020: Översättningsens plats inom utbildning och forskning i romanska språk. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 14. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 281–294.
- Alvstad, Cecilia & Bladh, Elisabeth, 2020: Översättningsvetenskaplig forskning inom romanska språk. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 14.3. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 288–294.
- Aronsson, Mattias, 2020: Fanfiction och fransk litteraturundervisning. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 17. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 337–356.
- Castro, Andrea & Ängsal, Magnus P., 2013: Språk som humanioras livsnerv. I: Forser, Tomas & Karlsohn, Thomas (red.), *Till vilken nytta? En bok om humanioras möjligheter*. Göteborg: Daidalos. 95–102.
- Dubois, Michel, 2006: Communauté scientifique. I: Mesure, Sylvie & Savidan, Patrick (red.), *Le dictionnaire des sciences humaines*. Paris: PUF. 165–167.
- Engwall, Gunnel, 2017: Forskarskolor: Erfarenheter, synpunkter och möjligheter. Föredrag i samband med konferensen *Romanska språk i Sverige – tradition och förnyelse* vid Göteborgs universitet 20–21 april 2017.
- Eriksson, Olof, 2020: Översättningsanalys som ämne för examensarbeten. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 14.2. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 284–288.
- Forsberg Lundell, Fanny & Sundell, Lars-Göran, 2020: Romanska språk som akademisk disciplin. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 8. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 173–182.
- Forsberg Lundell, Fanny, 2020a: Är disciplinen romanska språk en enhet idag och i så fall på vilket sätt? I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 8.1. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 173–176.
- Forsberg Lundell, Fanny, 2020b: Konsekvenser av FoRom och andra utbildningsinitiativ med ”flerromansk inriktning”. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 8.2. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 176–177.

- Granfeldt, Jonas, 2020: Trettio år av romansk språkinlärningsforskning. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 9. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 183–200.
- Jenkins, Alan & Healey, Mick, 2005: *Institutional strategies to link teaching and research*. York: The Higher Education Academy.
- Klinkenberg, Jean-Marie, 1994: *Des langues romanes. Introduction aux études de linguistique romane*. Louvain-la-Neuve: Duculot.
- Kronning, Hans, 2020: Mot nya djärva mål i den jämförande romanska språkvetenskapen. Komparativ romanistik som disciplin och forskningsgemenskap – villkorskonstruktioner i franska, italienska och spanska. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 6. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 113–144.
- Larsson, Björn, 2020: Romanska språk nyligen, nu och i framtiden. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 7. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 145–172.
- Lindberg, Bo & Nilsson, Ingemar, 1996: *Göteborgs universitets historia I. På högskolans tid*. Göteborg: Rektorsämbetet, Göteborgs universitet.
- Lindgren, Charlotte, 2020: Från traditionell campusutbildning till nätbaserad utbildning i romanska språk. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 16. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 321–335.
- Lindqvist, Christina & Ramnäs, Mårten, 2020: Vokabulärundervisning i franska – då, nu och i framtiden. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 13. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 265–280.
- Messer-Davidow, Ellen, Shumway, David R & Sylvan, David J. (red.), 1993: *Knowledges: Historical and Critical Studies in Disciplinarity*. Charlottesville/London: University Press of Virginia.
- Nosell, Dan, 2020: Edvard Lidforss och katalanskan. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 2. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 47–60.
- Packalén, Sture, 2012: Språk är ett färdighetsämne och bör jämföras med matematik. I: *Dagens nyheter* 18/12 2012.
- Proschwitz, Gunnar von, 1981 [1956]: *Introduction à l'étude du vocabulaire de Beaumarchais*. Genève: Slatkine.

- Ramnäs, Mårten, 2020: Översättning som pedagogiskt verktyg. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 14.1. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 281–284.
- Ransbo, Gunilla, 2020: Tradition, förnyelse och franska som nybörjarspråk. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 12. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 243–263.
- Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth, 2020: Inledning. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 1–18.
- Rottenberg, Débora, 2020: Utbildningar i romanska språk vid Stockholms universitet. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 15. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 295–319.
- Stridfeldt, Monika, 2020: Muntlig interaktion i det virtuella klassrummet – möjligheter och utmaningar. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 18. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 357–370.
- Sundell, Lars-Göran, 2020a: Den svenska romanistikens första sekel – tradition och förnyelse. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 1. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 21–45.
- Sundell, Lars-Göran, 2020b: Vilket är ämnets identitet och relevans idag? I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 8.3. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 177–179.
- Sundell, Lars-Göran, 2020c: Är det lika motiverat att fokusera romansk litteratur som språk? I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 8.4. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 180–182.
- Svensk ordbok*, 2009. Stockholm: Svenska Akademien.
- Svensson, Anna, 2020: Romanister utan doktorshatt: Om Arne Lundgren och några av hans samtida i Göteborg. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 4. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 77–98.
- Söhrman, Ingmar, 2017: The Influence of Imagined Linguistic Performances. I: Andrén, Mats, Lindkvist, Tomas, Söhrman, Ingmar & Vajta, Katharina (red.),

Cultural Borders of Europe. Narratives, Concepts and Practices in the Present and the Past. New York/Oxford: Berghahn Books. 100–114.

- Tegelberg, Elisabeth, 2020: Den romanska litteraturforskningens utveckling och inriktning – med särskilt fokus på Göteborgs universitet. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 10. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 201–219.
- Vajta, Katharina, 2020: Vad säger (inte) en kursplan? En blick på utbildningen i franska från 1960-talet till idag. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 11. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 223–241.
- Åkerström, Ulla, 2020: Italienskan vid Göteborgs högskola (1928–1954). En historik. I: Romeborn, Andreas & Bladh, Elisabeth (red.), *Romanistiken i Sverige. Tradition och förnyelse*, kapitel 3. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis, Romanica Gothoburgensia. Kriterium. 61–76.